WARSZTATY SŁOWA

SCENARIUSZ LEKCJI

Dlaczego umarli powracają?
Od *Romantyczności* Adama Mickiewicza do *Poltergeista* Urszuli Honek
(Urszula Honek, *Poltergeist*)

OPRACOWAŁA ALICJA WOSIK-HANDZLIK

Cele

Uczeń:
- rozpoznaje najważniejsze motywy literatury romantycznej;
- potrafi przeprowadzić analizę porównawczą utworów literackich;
- zna pojęcie cyklu literackiego;
- rozpoznaje w utworach literackich nawiązania do innych dzieł;
- rozumie pojęcie kontekstu;
- potrafi funkcjonalnie zastosować kontekst w wypowiedzi ustnej.

Cele operacyjne

Uczeń:
- **A** rozpoznaje w utworze literackim elementy fantastyki (…);
- **B** wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- **C** rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz ich związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi;
- **D** rozumie pojęcia motywu literackiego (…);
- **E** porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
- **F** przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie propozycji interpretacyjnej;
- **G** wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki (…), kulturowy, filozoficzny (…), egzystencjalny.

Metody dydaktyczne

- dyskusja moderowana;
- burza mózgów;
- metoda podająca;
- analiza tekstów literackich.

Materiały dydaktyczne

- tablica interaktywna lub rzutnik;
- wiersze z tomu *Poltergeist* Urszuli Honek (zał. 1–4, s. 5–8);
- zadanie z tabelą (zał. 5, s. 9).

Przygotowanie do lekcji

Uczniowie przed lekcją powinni przypomnieć sobie *Romantyczność* Adama Mickiewicza. Najlepiej, aby lekcja została przeprowadzona bezpośrednio po omawianiu ballad, ponieważ twórczość Urszuli Honek ma stanowić dla nich współczesny kontekst literacki.

Konteksty dla nauczyciela

Urszula Honek – urodzona w 1987 roku, polska poetka i prozaiczka. Debiutowała tomem poetyckim *Sporysz* w 2016 roku. W 2022 roku wydała zbiór opowiadań *Białe noce*. Nominowana m.in. do Orfeusza – Nagrody Poetyckiej im. K.I. Gałczyńskiego, Nagrody im. Wisławy Szymborskiej
i Międzynarodowej Nagrody Bookera. Laureatka Nagrody-Stypendium im. Stanisława Barańczaka, Nagrody Kościelskich oraz Nagrody Conrada.

Twórczość literacka:
Sporysz (WBPiCAK, Poznań 2015);
Pod wezwaniem (WBPiCAK, Poznań 2018);
Zimowanie (WBPiCAK, Poznań 2021);
Białe noce (Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2022);
Poltergeist (Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2024).

O tomie *Poltergeist* (ze strony wydawcy):
„Poltergeist" to portret żałoby i braku, którego rewersem jest nieustająca obecność, to kronika życia w cieniu tragedii – życia, gdzie granica pomiędzy wspomnieniami, wyobraźnią i realnością zaciera się. Podmiotce towarzyszą obrazy z dzieciństwa, sny, szumy radia czy telewizora, zaskakujące, ale jakby znajome dźwięki. Honek pisze: „Najłatwiej przypomnieć sobie czyjś głos, ale nie rozmowę". We wstrząsający sposób ukazuje ona tęsknotę za zmarłą przyjaciółką – miłość i rozpacz. Jej wiersze są nieskomplikowane jak codzienne czynności i (tak jak one) pełne znaczenia i emocji. „Poltergeist" to poezja organiczna. Czytelnicy nie tylko oglądają świat bohaterów tych wierszy – ludzi, zwierząt, duchów. Stają się jego częścią, razem z podmiotką doświadczają wszechogarniającej utraty, czują ciepło promieni słońca wpadających do pokoju, słyszą dźwięki, widzą zmieniające się pory roku. Zamykają drzwi, otwierają okna, zapalają światło. Razem z nią czekają na znak.

PRZEBIEG LEKCJI

1
czas: 5 min

Przywitanie klasy, sprawdzenie obecności, zanotowanie tematu lekcji.

2
czas: 5 min
realizowane cele:
B i C
zapotrzebowanie:
tablica

Nauczyciel prosi uczniów o przypomnienie najważniejszych motywów literackich występujących w *Romantyczności* Adama Mickiewicza. Uczniowie przeprowadzają burzę mózgów, a nauczyciel zapisuje na tablicy słowa–klucze. Wśród odpowiedzi padają motywy duchów, fantastyki, szaleństwa, powrotu zmarłych do świata żywych, konfliktu świata rozumu ze światem uczuć czy miłości silniejszej niż śmierć.

3
czas: 10 min
realizowane cele:
A, D, E i F
zapotrzebowanie:
załącznik 1 i 2

Nauczyciel przypomina uczniom istotne cechy twórczości romantycznej, takie jak duchowość, irracjonalizm, fantastyka czy groza, oraz pyta, w jaki sposób we współczesnej kulturze wykorzystywane są te motywy. Po krótkiej dyskusji wyświetla lub rozdaje uczniom utwór Urszuli Honek *Próba głosu.* Wokół tekstu toczy się moderowana przez nauczyciela dyskusja, podczas której pojawiają się pytania, np.:

1. Jaka atmosfera panuje w wierszu?
2. Czego obawia się podmiotka liryczna? Z czego wynika jej strach?
3. Jak rozumiesz ostatni wers utworu? Kim może być wspomniana „ona"?

Uczniowie rozpoznają sytuację liryczną, zauważając obecność motywów grozy w utworze, ale pytanie o „nią" pozostaje nierozstrzygnięte. W tym momencie nauczyciel prezentuje uczniom wiersz zatytułowany *Ucieknę z nią.* Uczniowie wspólnie interpretują utwór oraz trafnie rozpoznają, że zaprezentowane wiersze są ze sobą powiązane, a bohaterką, o której mówi podmiotka liryczna w *Próbie głosu,* może być zmarła przyjaciółka.

4
czas: 10 min
realizowane cele:
E i G
zapotrzebowanie:
załączniki 1-4

Nauczyciel przedstawia dwa kolejne utwory Urszuli Honek: *Poltergeist* oraz *Inni*. Po ich interpretacji uczniowie zauważają, że wszystkie analizowane utwory tworzą tematyczny cykl. Nauczyciel prosi uczniów, aby spróbowali ułożyć wiersze w kolejności, która ich zdaniem oddaje fabularny porządek opisywanych wydarzeń. Uczniowie uzasadniają swoje wybory, a nauczyciel zapoznaje ich z pojęciem cyklu literackiego, którego przykład stanowi *Poltergeist* Urszuli Honek.

5
czas: 10 min
realizowane cele:
B i E
zapotrzebowanie:
załącznik 5

Nauczyciel powraca do *Romantyczności* Adama Mickiewicza i pyta uczniów, dlaczego, ich zdaniem, tytuł ten pojawił się w rozmowie na początku lekcji. Uczniowie zauważają, że poezja Urszuli Honek porusza podobną tematykę, co *Romantyczność*: utwory łączą motywy kontaktu ze światem nadprzyrodzonym oraz doświadczenia utraty bliskiej osoby. Nauczyciel prosi, aby uczniowie wynotowali konkretne podobieństwa i różnice w formie tabeli:

Romantyczność Adama Mickiewicza i *Poltergeist* Urszuli Honek
Podobieństwa
Różnice

Po omówieniu zadania nauczyciel prosi uczniów o zastanowienie, dlaczego zarówno w balladach Mickiewicza, w tym *Romantyczności*, jak i w *Poltergeiście* Honek pojawiają się te motywy, a następnie inicjuje rozmowę o celowości wykorzystywania motywów grozy i kontaktu ze światem nadprzyrodzonym w tekstach kultury. Dyskusja ma prowadzić do przemyśleń na temat wykorzystywania romantycznych motywów w celu ukazania procesu żałoby oraz sposobów radzenia sobie z utratą.

6
czas: 5 min

W ramach podsumowania uczniowie przygotowują plan wypowiedzi ustnej na temat: rola postaci fantastycznych i zjawisk nadprzyrodzonych w literaturze. Nauczyciel prosi uczniów o odwołanie do *Romantyczności* oraz poznanych utworów Urszuli Honek.

ZAŁĄCZNIK 1.

TREŚĆ WIERSZA

Urszula Honek, *Poltergeist*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2024, s. 18.

W wersji dla uczniów nie należy podawać numerów stron, aby umożliwić wykonanie zadania dotyczącego cyklu literackiego.

URSZULA HONEK
Próba głosu

Odkąd jej nie ma,
boję się wyjść w nocy
przed dom. Kilka razy sprawdzam, czy
wszystkie drzwi są zamknięte.
Gdybym ją zawołała, odpowiedziałaby.

ZAŁĄCZNIK 2.

TREŚĆ WIERSZA

Urszula Honek, *Poltergeist*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2024, s. 24.

W wersji dla uczniów nie należy podawać numerów stron, aby umożliwić wykonanie zadania dotyczącego cyklu literackiego.

URSZULA HONEK
Ucieknę z nią

Moja przyjaciółka była chora, ale nikt
do niej nie przyszedł.
Padał śnieg, zasypał ślady i może dlatego
nie znaleziono do niej drogi.

Moja przyjaciółka była umierająca, ale nikt
o tym nie wiedział. W grudniowy poranek
odgarnęli sprzed domu śnieg, wyłączyli prąd,
wynieśli ciało.

Moja przyjaciółka miała pogrzeb, na który jechałam
wiele godzin. W trakcie mszy krążyłam pod kościołem,
rozgarniałam butami śnieg. Chciałam zadzwonić do męża,
żeby go poprosić: pomóż mi otworzyć trumnę,
ucieknę z nią.

Ktoś dawno niewidziany chciał mnie wtedy przytulić.
Powiedziałam: *nie robię takich rzeczy.*

ZAŁĄCZNIK 3.

TREŚĆ WIERSZA

Urszula Honek, *Poltergeist*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2024, s. 21.

W wersji dla uczniów nie należy podawać numerów stron, aby umożliwić wykonanie zadania dotyczącego cyklu literackiego.

URSZULA HONEK
Poltergeist

Nie gaś w łazience, proszę męża.
Po dziesięciu dniach organizm się przyzwyczai,
mięśnie przestaną drżeć, ustąpią dreszcze.
Przypomnę sobie nad ranem zaśnieżony ekran
telewizora w pokoju mamy.
Wyciągałam rękę w jego kierunku, żeby odezwał się duch.

ZAŁĄCZNIK 4.

TREŚĆ WIERSZA

Urszula Honek, *Poltergeist*, Wydawnictwo Warstwy, Wrocław 2024, s. 25.

W wersji dla uczniów nie należy podawać numerów stron, aby umożliwić wykonanie zadania dotyczącego cyklu literackiego.

URSZULA HONEK
Inni

W nocy chodzę po domu, nie zapalam światła.
Co jakiś czas włączam latarkę w telefonie,
zaglądam w każdy kąt. Szybkim ruchem rozsuwam zasłony.
Podobno gdy pojawia się duch, w pomieszczeniu spada
temperatura, a żywi wydychają parę z ust.
Czasami słychać szept, czasami słychać płacz.

ZAŁĄCZNIK 5.

PRZYKŁADOWE ROZWIĄZANIE ZADANIA Z TABELĄ

Romantyczność Adama Mickiewicza i ***Poltergeist*** Urszuli Honek
Podobieństwa
1. W obu dziełach pojawia się motyw utraty bliskiej osoby. W *Poltergeiście* dostrzegamy utratę przyjaciółki, a w *Romantyczności* – ukochanego. 2. W obu dziełach bohaterki doświadczają kontaktu ze światem nadprzyrodzonym. 3. W obu utworach bohaterki próbują poradzić sobie z żałobą. 4. W obu utworach bohaterki pragną umrzeć razem z bliską osobą. 5. Obie bohaterki zachowują się irracjonalnie – Karusia naprzemiennie płacze i śmieje się, stara się złapać ukochanego, krzyczy, rzuca się na ziemię, a podmiotka Honek boi się wyjść w nocy (*Próba głosu*), każe zostawiać w łazience zapalone światło (*Poltergeist*) czy też chodzi po domu z latarką i zagląda w każdy kąt (*Inni*).
Różnice
1. W *Romantyczności* Karusia faktycznie widzi ducha zmarłego ukochanego, a w *Poltergeiście* podmiotka tylko odczuwa obecność świata nadprzyrodzonego. 2. W *Romantyczności* bohaterka otrzymuje wsparcie innych ludzi, a w *Poltergeiście* podmiotka jest samotna, nawet pomimo fizycznej obecności męża. 3. W *Poltergeiście* dostrzegamy większe skupienie na emocjach bohaterki – to ona jest osobą mówiącą w wierszach. W *Romantyczności* nie mamy pełnego dostępu do uczuć Karusi, ponieważ jej historię opowiada narrator.

ORGANIZATOR

FUNDACJA WISŁAWY SZYMBORSKIEJ

PARTNERZY

Pałac Potockich

DOFINANSOWANIE

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Kraków

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury.